

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

AZIMUT

Popis aktivity

Výpočet velikosti vektorů a jejich úhlu vzhledem k jejich umístění danému orientovaným úhlem.

Předpokládané znalosti

Početní a grafické operace s vektory, umístění vektoru, orientovaný úhel

Potřebné pomůcky

Kalkulátor, pracovní list pro žáka

Zadání

Azimut

Poznámka: Azimut (z arabského „as-samt“ = směr) je orientovaný úhel, který svírá určitý směr (trasa, pozorovaný objekt apod.) od severního zeměpisného směru. Je měřen ve stupních – takže např. směr severní je 0° , východní 90° atd. Na zeměpisných pólech tato definice neplatí. Měření provádíme bužolou popř. kompasem.

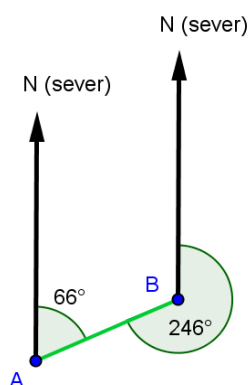
Na turistickém kurzu se žáci učili pracovat s bužolou a mapou, aby se mohli dobře orientovat i v neznámém terénu. Po teoretickém výkladu učitel zadal žákům kontrolní úkol – z určeného výchozího místa dojít podle azimutu a zadaných vzdáleností mezi stanovišti ke konkrétnímu cíli.

Zápis takového úkolu obsahuje vždy výchozí bod, azimut (orientovaný úhel) a vzdálenost (vždy je udávána v metrech) a vypadá např. takto: $A(66^\circ; 720)$.

Karel si vylosoval z místa startu tento lístek: $S(90^\circ; 160)$, $A(180^\circ; 110)$, $B(270^\circ; 200)$.

Úkoly

- Kolik musí napočítat Karel kroků na každém úseku, má-li změřeno, že na 5 metrů udělá 6 svých kroků?
- Umístěte výchozí místo (start S) do počátku soustavy souřadnic, zakreslete celou Karlovu trasu v metrech podle azimutového určení a zapište jednotlivé úseky jako vektory.
- Zapište složky vektoru, který spojuje bod B s výchozím místem S , a pro bod B celou instrukci.
- Určete zápis úkolu, který zavede žáka Karla z cílového místa C opět do výchozího místa S .

Možný postup řešení, metodické poznámky

1. Jednotlivé údaje si Karel pro sebe zapsal takto:

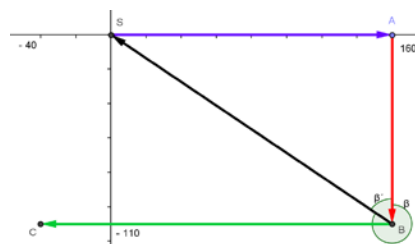
$$S(90^\circ; 192), A(180^\circ; 132), B(270^\circ; 240)$$

2. Vypočtete souřadnice koncových bodů umístěných vektorů:

$$\overrightarrow{SA} = \vec{v} = (v_1; v_2) = (160; 0) \Rightarrow A[160; 0]$$

$$\overrightarrow{AB} = \vec{u} = (u_1; u_2) = (0; -110) \Rightarrow B[160; -110]$$

$$\overrightarrow{BC} = \vec{w} = (w_1; w_2) = (-200; 0) \Rightarrow C[-40; -110]$$

3. Vektor $\overrightarrow{BS} = S - B = (-160; 110)$. Pro $B(\beta; |BS|)$ vypočtete nejprve pomocný úhel β' jako úhel vektorů $\overrightarrow{BS}$ a $\overrightarrow{BA}$:

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

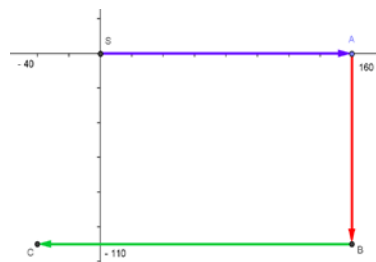
$$\cos \beta' = \frac{(-160;110) \cdot (0;110)}{|(-160;110)| \cdot |(0;110)|} \doteq 0,5665$$

$$\Rightarrow \beta' \doteq 55^{\circ}30'$$

Je-li $\beta' = 55^{\circ}30'$, potom $\beta = 360^{\circ} - \beta' = 304^{\circ}30'$.

Pro určení vzdálenosti použijte např. velikost vektoru

$$|\overline{BS}| \doteq 194,16$$

Údaje z bodu B k výchozímu místu S jsou zapsány po zaokrouhlení $B(304^{\circ};194)$.

Jiný způsob: Úhel β' bylo možno vypočítat z pravoúhlého trojúhelníku SAB a vzdálenost $|\overline{BS}|$ např. pomocí Pythagorovy věty.

4. Postupovat lze např. jako v úkolu 3.

Vektor $\overline{CS} = S - C = (40;110)$. Pro bod $C(\gamma;|\overline{CS}|)$ vypočítejte nejprve pomocný úhel γ' jako úhel vektorů $\overline{CS}$ a $\overline{CB}$:

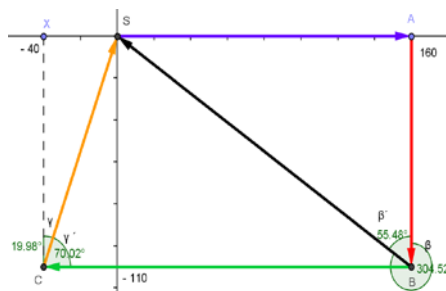
$$\cos \gamma' = \frac{(40;110) \cdot (200;0)}{|(40;110)| \cdot |(200;0)|} = \frac{4}{\sqrt{137}} \doteq 0,3417$$

$$\Rightarrow \gamma' \doteq 70^{\circ}1'$$

Je-li $\gamma' = 70^{\circ}1'$, potom $\gamma = 90^{\circ} - \gamma' = 19^{\circ}59'$.

Pro určení vzdálenosti použijte např. velikost vektoru:

$$|\overline{CS}| = 117$$

Instrukce z bodu B k výchozímu místu S je zapsána po zaokrouhlení takto: $C(20^{\circ};117)$.

Jiný způsob: Úhel γ bylo možno přímo vypočítat goniometricky z pravoúhlého trojúhelníku SXC , kde $|SX| = |x_C| = |-40| = 40$, a vzdálenost $|\overline{CS}|$ pak určit např. pomocí Pythagorovy věty.

Doplňkové aktivity

Žáci mohou propojit pomocí vektorů ještě body A , C této trasy a určit další azimuty a vzdálenosti. Žáci mohou zvolit obrácený směr trasy, jiné vzdálenosti a ještě přidat další jednoduché azimuty. Pomocí úhlu vektorů mohou vypočítat úhly spojnic různých bodů.

Součásti popisu aktivity:

Přesahy a vazby Fyzika, Zeměpis

Literatura Archiv autora

Obrazový materiál Dílo autora